

3 Тақырып: «Аудиторлық тәуекелділік. Аудиторлық дәлелдеулер»

Дәріс сұрақтары:

1. Аудиторлық тәуекелділік мағынасы
2. Аудиторлық тәуекелдің құрамы
3. Аудиторлық тәуекелділікті бағалау әдістері
4. Аудиторлық дәлелдеулер түсінігі
5. Дәлелдеулер алу шарты
6. Аудиторлық дәлелдеулер түрлері

Аудиторлық тәуекелділік - аудит аяқталып, оң аудиторлық қорытынды берілгеннен кейін қаржы есептемесінде елеулі кемістіктер табылған жағдайда аудитор өзіне алуға әзір тәуекелдіктің субъективті түрде белгіленген деңгейі. **Аудиторлық тәуекел** - бұл аудитор өзіне алуға әзір субъективті құрылған тәуекел деңгейі және тұжырымдардың жағымды ұсыныстары мен аудит аяқталғаннан кейін соңғы қаржылық есептерде болатын кемшіліктерді табуға бел буушы.

Аудитор аудиторлық тәуекелді бағалау кезінде және осы тәуекелділікті азайту үшін аудиторлық процедураларды орындаған кезде кәсіби тұжырымдарды пайдалану керек.

Аудитор тексеру жұмысын бастамас бұрын, аудиторлық жоспарлауға қажетті бухгалтерлік есеп жүйелері және ішкі бақылау жүйесі туралы жеткілікті ақпарат, мәлімет жинау керек. Аудиторлық тәуекел ешқашан жойылмайды, бірақ оның деңгейін азайту үшін іс шаралар ұйымдастырылып болған.

Қандай да бір істі, жұмысты бастағанда тәуекел әрқашанда болады. Есеп берушілікте және бухгалтерлік есеп беруде табылмаған қателер жоқ екеніне 100 пайыз сенімді болу мүмкін емес. Ең бастысы- тәуекелдің белгілі бір деңгейін есепке ала отырып, есеп берушіліктің дұрыстылығы туралы жеткілікті сенімді болу.

Аудиторлық тәуекел құрамы

Аудиторлық тәуекел құрамы

Бөлінбейтін
немесе ішкі
шаруашылық
тәуекелділік

Бақылау
құралы
тәуекелділігі

Айқындамау
тәуекелділігі

Ішкі шаруашылық немесе бөлінбейтін тәуекел- бухгалтерлік шоттың, баланс бабының, экономикалық субъектінің есеп берушілігінің ішінде нақты қателердің бар болуы. Ішкі шаруашылық тәуекелдің деңгейін аудитор клиенттің бизнестің спецификасына қарап біледі. Бұл тәуекел түрі ішкі шаруашылық бақылау құралдары мен тексеруге келмейтін клиент ісінің ішкі мазмұнына байланысты.

Бақылау құралы тәуекелділігі- кәсіпорында бар және күнделікті қолданылатын бухгалтерлік есеп және ішкі бақылау жүйелерінің құралдары дер кезінде қателерлі тауып, түзете алмау ретінде аудиторлармен анықталатын мүмкіндік. Ішкі бақылау жүйесінің тәуекелі кәсіпорында қызмет ететін және күнделікті қолданылатын бухгалтерлік және ішкі бақылау жүйелерінің құралдары бұзушылықтарды дер кезінде тауып, түзету мүмкіндігі. Аудитор аудит процесі барысында ішкі бақылау жүйесін зерттеп, бағалау керек.

Айқындамау тәуекелділігі- тексеру барысында аудиторлар қолданатын процедуралар нақты қателерді таба алмау мүмкіншілігі. Анықталмау тәуекелділігі аудитор жұмысының тиімділігімен сапасының көрсеткіші болып табылады. Аудиторлар ішкі шаруашылық бақылау құралдарының тәуекелін бағалау негізінде өзінің жұмысындағы анықталмау тәуекелін азайту керек. Анықталмау тәуекелдігі аудиторлық процедуралар операцияларының шоттары сальдосындағы қателерді таба алмау мүмкін.

Аудиторлық тәуекелді бағалаудың екі түрі бар: сезгіштік және сандық

Сезгіштік әдіс – аудитор тәжірибе мен клиент бизнесін білу негізінде қаржылық есеп беру немесе шаруашылық операциялар бойынша жалпы аудиторлық тәуекелділікті жоғары, орта, төмен деп анықтауда болады.

Сандық әдіс – аудиторлық тәуекелділік моделі негізінде есеп айырысуды көздейді. Аудиторлық тәуекелдіктің алдын ала үлгісі мынадай формулада болуы ықтималы:

$$AR=IR*CR*DR, (AT= BTxBkTxAkT)$$

Мұндағы: AR (AT)- қолайлы аудиторлық тәуекелділік;

IR (BT)- бөлінбес тәуекелділік;

CR (BkT)- бақылау тәуекелділігі;

DR (AkT)- айқындамау тәуекелділігі.

Мысалы, аудитор бөлінбейтін тәуекелділікті 80 пайыз, бақылау тәуекелділігін 50 пайыз, айқындамау тәсілін 10 пайыз деп бағалайды. Осы шамалар негізінде аудитор аудиторлық тәуекелділіктің 4 пайыздық шамасын ала алады.

Айқындамау тәуекелділігі көп дәрежеде аудитор кәсіпқойлығын сипаттайтындықтан, оған аудиторлық тәуекелділік моделінен осы тәуекелділікті анықтау дұрыс болады:

$$A_{\text{КТ}} = A_{\text{T}} / B_{\text{T}} * B_{\text{КТ}}$$

Аудитор аудиторлық тәуекелділікті 5 пайыз, бөлінбес тәуекелділікті 80 пайыз, бақылау тәуекелділігін 50 пайыз деңгейлерінде қойды делік. Сонымен айқындамау тәуекелділігі 12,5 пайызды құрайды.

Аудиторлық дәлелдеулер дегеніміз- аудиторлық қорытынды жасауға негіз болатын аудитордың қорытынды пікірлерін трсырымдау процессінде пайдалануға алатын ақпараттары.

Аудиторлық дәлелдеулерге қаржылық қорытынды есепті құруға негіз болған және басқа көздерден алынған ақпараттарды растайтын бастапқы құжаттар мен есеп регистрлері жатқызылады.

Аудиторлық дәлелдеулер

Сыртқы
дәлелдеулер

Аралас дәлелдеулер

Ішкі дәлелдеулер

Тура дәлелдеулер

Жанама
дәлелдеулер

Тура дәлелдеулер – алғашқы құжаттармен және есеп тіркемелерімен расталған куәлік.

Жанама дәлелдеулерге осы мәселе бойынша фактілерге тікелей қатысы жоқ куәліктер жатады. Мысалы тексерілген ұйымның қаржылық есептілігінде мәнді қателіктердің болмауы ішкі аудит жүйесінің сенімділігінің жанама куәлігі.

Сыртқы дәлелдеулер үшінші жақтан және басқа ұйымдардан алынатын ақпараттар.

Аралас дәлелдеулер клиенттен алынып, сыртқы ақпарат көзімен дәлелденеді.

Ішкі дәлелдеулер клиенттен алынады.

Аудиторлық дәлелдемелерді жинағанда **аудитор келесі процедуралардың** біреуін немесе бірнешеуін қолданады:

- клиент құжаттарын қайта қарастыру;
- эксперттік тексеру;
- инспектрлеу;
- түгендеу;
- шаруашылық операциялар есебін жүргізу тәртібін тексеру;
- растау;
- бақылау;
- қадағалау;
- құжаттарды тексеру;
- балама балансын құрастыру;
- ауызша сұрау;
- сканерлеу;
- талдамалы процедуралар.

Жинақталған аудиторлық дәлелдеулер аудитордың жұмыс құжаттарында бейнеленеді. **Аудиторлық дәлелдеулерді ашу көздеріне жатады:**

- қаржылық есептілік;
- бухгалтерлік тіркелімдер;
- экономикалық субъектінің және үшінші жақтардың алғашқы құжаттары;
- статистикалық есептілік;
- салық салу бойынша есеп беру;
- жарғылық құжаттар, келісімшарттар, бұйрықтар мен басқа да әкімшілік құжаттар;
- қаржылық шауашылық қызметтің нәтижелерін талдау;
- субъекті қызметкерлерінің және үшінші тұлғалардың ауызша берген деректері;
- түгендеу нәтижелері;
- субъектінің құжаттарын бір-бірімен салыстыру және де үшінші тұлғалардың құжаттарымен салыстыру.